

GÜLLERİN ÇEVRESİNDE

SELİM İLERİ

Geçen hafta cumartesi Gül ve Yaman İrepoğlu'nun evlerindeydik. Fatma Özener kardeşimizin hazırladığı harikulade çay sofrası, tadına doyum olmaz poğaçalar ve finıklı kurabiyeleri; bir yandan da Gül'ü konuştuk.

Sevgili arkadaşım Gül İrepoğlu'nun yeni eseri **Gül (Çaylı Kurabi Yayımları)** günlerdir masamda. Kocaman bir **kitap!** Yazı masamı boşaltıp ancak öyle okuyabiliyorum. Aslında hem okuyorum hem seyrediyorum! Nefis bir baskı, birbirinden güzel 'resim'lerle bezenmiş.

Eserin üç alt başlığı var: "Askın Çiçeği", "**Sanatın Çiçeği**", "Sonsuzluğun Çiçeği". İrepoğlu'nun kaleminden, gül bir kez daha çiçeklerin kraliçesi oluyor.

Geçen hafta cumartesi Gül ve Yaman İrepoğlu'nun evlerindeydik. Fatma Özener kardeşimizin hazırladığı harikulade çay sofrası, tadına doyum olmaz poğaçalar ve finıklı kurabiyeleri; bir yandan da Gül'ü konuştuk.

"Bugünün gitgide sertleşen, hırpalayıcı dünyasında gülü yazmak nasıl bir tercih?" diye sordum. "Bilirsin," dedi Gül İrepoğlu, "ben bir karmasmanın içinde olsam da, yaşamın güzelliklerini seçip görmek için gayret gösteririm. Belki de o güzelliklere sığınırım. Gönülümce gül yazmak da paha biçilmez bir sığınak oldu benim için."

"Peki, gül senin için ne ifade ediyor?"

"İsmimi oldum olası çok sevdim. Dünyanın sevdiği ve benim sevdiğim çiçeğin adıyla çağrılmak hep mutlu etti beni. Bu yüzden güle özel bir dikkat yönelttim. Zaten gözümü acıp gülleri görmüştüm, sarı, beyaz, kayısı rengi güller... Ve kırmızı kadife güllerini, pembe reçelikli gülleri... Çünkü içinde büyüdüğüm, en güzel anıların ait olduğu Bostancı'daki köşkün bahçesinde her yanda güller vardı..."

Birden geçmiş günlerin güzel İstanbul'unda, özellikle Kadıköyü yakasında, bahçe içinde o köşkerleri, evleri görür gibiydim. Gül gerçekten bahçelerin en çok sevilen çiçeğiymi.

"... Bahçenin iyi kapısını da pembe sarmaşık gülleri sarardı; simdi bile o sarmaşık güllerine her rastlayışında içim heyecan sarar. **Sanat** tarihçesi olunca, **sanatın** her alanında ki güller yeni yeni anlamlara uzandı benim için. Binyıllardır pek çok kültürde insanların kendilerini ifade etmek için baş vurduğu, simgelerle bezenen güllü gözlerim daima aradı, buldu..."

Daha kitabın kapağından başlaya-

SELİM İLERİ-GÜL İREPOĞLU

rak, güllün **sanattaki** görkemi, inceliği vurgulanıyor; Ali Üsküdarî'nin essiz güzellikteki güllü İki tacyaprağı dö-külüp gitmiş. Günlere o hüznün sürüp gidecektir... Ali Üsküdarî benim için olanaküstü bir **sanatçı**. Kubbealtı Neşriyatı onun albümünü **yayınladığından** beri, yüreğim daraldıkça bu albüme sığınırım. Gül'e Ali Üsküdarî'nin nasıl yorumlanması gerektiğini sordum.

"**Sanatta** ve kültürde arayışlar-geçişler dönemi olan on sekizinci yüzyılda çiçek resimleri de renk tonlamalarıyla hacim kazanır. Hem Doğu, hem de Batı betimlemesini ve Avrupa'dan gelen çiçek **kitaplarını** tanıdığı anlaşılan Ali Üsküdarî'nin on sekizinci yüzyıl **sanatında** etkin bir yeri olduğu kuşkusuzdur, özel bir dikkati hak eder bu **sanatçı**. 1726 tarihli **Mecmau-i Gazelliyat** adlı gazeller mecmuasının bezemelerini yapan Ali Üsküdarî, eserdeki otuz çiçek resminde öylesine doğal görünümler sağlamıştır ki, çiçekleri sayfa yüzeyinde yükselterek, benzersiz bir bahçe duygusu verir.

Kitabın kapağına da bu değerli **sanatçının** yakıcı pembelikleki gül resmini seçtim. Öyle bir resim ki bu, olgunlaşmış dökülmeye başlamış olan katmerli güllün her halini tutkuyla, sevgiyle **sergiliyor**, çiçeğin hallerini düşünmeye çağırıyor hepimizi."

Bir yandan güllerden söz açıyoruz, bir yandan da -başımıza geleceği biliyordum- üçüncü poğaçayı tabağıma alıyorum. Dayanılır gibi değil bu poğaçalar...

Küçük güzelliklerden büyük mutluluklar çıkarmak

"**Kitapta**, yirmi yedinci sayfada İstanbul'un gül bahçeleri ve fidanlık-ları... 1920'li, 30'lu, 40'lı yıllarda güle İstanbul'da müthiş bir 'saygı' çıkıyor karşımıza, kataloglarıyla, güllere verilen adlarla, yorumlar ve değerlendirislerle."

"Evet, gerçekten."
"Bu saygı bugünün iletişim olanaklarıyla çok daha gelececeksen, nasıl kaybolup gitmiş? Bugün gül katalogu **yayınlanıyor** mu?"

"O yıllarda kente ve bahçeye verilen önemin, hatta sevginin ve saygının göstergelerinden biri bu durum. Sevgi, önemseyiş, çok sayıda gül fidanlığından, bunların uzantısı olan özenli kataloglardan yansıyor: **kitapta** resimleriyle belgelemeye çalıştım.

Verilen o güi adları da, küçük güzelliklerden büyük mutluluklar çıkarabileceğimize yaklaşımları bana göre. Şehir yaşantısının ve 'umursama'nın giderek azalmasıyla onlar da yok olmuş galiba. Bugün o özenli gül kataloglarına yer yok yazık ki, çünkü o kataloglardan özenle ve içten bir istekle gül seçip bahçesine dizecek insanlar nerede?!"

"Bu arada Turhan Baytop'a geniş

yer vermişsin, önsözde de anıyorsun. Âdeti için titreyerek yazmışsın. Bunu yaparken sanıyorum bir şey söylemek istiyorsun."

"Türkiye'deki bitkiler hakkında pek çok araştırması bulunan Prof. Dr. Turhan Baytop'un İstanbul Maltepe'deki bahçesinde eski gülleri yaşatmak amacıyla cesitli yörelerden getirdiği yirmi tür ve varyetesini yetiştirmiş olması bile onun eserlerini kullanırken içimi titremeye yetirdi! Geçmişte çok daha kısıtlı olanaklarla yapılan, önemli bulgular ortaya koyan araştırmalarından yararlandığımız bilim insanlarının önünde saygıyla eğilmeliyiz diye düşünyorum. **Kitapta**, bu anlamda, gözlerim yaşararak yazdığım yerler çok oldu."

1980'de "Bir Denizim Eteklerinde"yi yazarken, öykü kisitsinin peyzaj mimarının olmasını istiyordum. Fransızca pek çok bahçe kitabı edinebilmişim. Oysa bahçelerimizle ilintili çok az kaynakla yetinmek durumunda kalmışım, o tarihte. Celal Esat Arseven'in 1940'lardan kalma, büyük emek ürünü **Semî Anstik-lopedisi**'ni "Bahçe" maddesinde benim için bir yol gösterici olmuştı...

Gül İrepoğlu'na sormak ihtiyacını duydum:

"Osmanlı-Türk bahçe düzeni meselesi... Üzerinde çok az durulmuş bir konu, simdilerde bazı değerli kaynaklar, çalışmalar var ama 1980'leri hatırlıyorum, ne kadar azdı! Bunu nereye bağlamamız gerekiyor? Neden kendi inceliklerimizize, **sanat** değeri yüksek çabalarımıza uzak duruyoruz, hatta uzak durmayı yeğliyoruz?"

"Osmanlı-Türk bahçeleri aslında çok sade bahçeler; ser-viler, çınarlar, fıstık camlarının gölgesinde, basit tarhların doğrudan doğruya çiçeklerin rengini, ihtişamını **sergilediği**, bir küçük bahçe köşküyle ve fizikili bir havuzla taçlanan, hızlı veren bahçeler bunlar. Avrupa bahçelerinin karmaşık bitkisel labirentlerinden eser yok bunlarda. Yaşam felsefesinin bir yansıması..."

Bir gül tomurcuğu, bir bülbül sesi

On yedinci yüzyıl başında İstanbul'da bulunan bir İngiliz gözlemcinin yazdığı öyle doğru ki: "Birkac ağaç gölgesi, bir manzara, bir gül tomurcuğu ve bir bülbül sesi, bir bahçeyi her zaman bir Türk bahçesi yapacaktır."

Gül her bağlamda ortaya çıkmakta, her bahçede bitmekte o zamanlar. Eski bahçelerde gül

kokusunu da severek isledim **kitapta**.

Geç dönemlerde yerlesen Avrupa modası, yazık ki bahçe beğenisini de etkilemiş ve ortaya karakteri net olmayan bahçeler çıkmış..."

Refik Halid Karay'ın -pek çok kez yazdım; bir kez daha yazıyorum, okuyarı çıkar umuduydu- Bu, Bizim Hayatımız adlı çok hoş bir romanı vardır. Refik Halid on dokuzuncu yüzyıl sonu-yirminci yüzyıl başı Bogaziçi'ni döl süleni tasvirlerle anlatır. Bu arada bahçeler de çıkar karşımıza...

Daha Avrupalı bahçeler... Limonluklarla donanmış... Başka çiçeklerle birlikte gül sevgisi hâlâ varlığını korumakta. Romanın yan kişilerinden biri, adını unuttum, yeni yeni güller yetiştirmek sevdiğini...

Bunlar aklımdan geçerken, **kitaptan** bir sayfa açıyorum: Güllü akide sekerlerinin göz okşayan fotoğrafı. Keşke, di-yorum içimden, gelirken Cemilzâde'nin güllü akide sekeri alsaydım...

Gül İrepoğlu'yla söylesimiz nokta-lanmadı; gerisini haftaya yazacağım.

Goncalı broş

Güllü mezar taşı

